

znatno brže i češće nego ranije. Autor objašnjava potencijalne koristi i troškove od zaštite sigurnosti zaposlenja za radnike, tvrtke i društvo u cjelini na tržištu rada. Deregulacija tržišta rada trebala bi imati bitan učinak na povećanje mogućnosti zaposlenja onih izvan svijeta rada (pogotovo marginalnih skupina).

U Hrvatskoj se osim visoke razine evidentirane nezaposlenosti, stalno povećava i udjel onih koji čekaju na zaposlenje više od godinu dana.

Predrag Bejaković istražuje uzroke nastanku i mogućnosti smanjivanja dugotrajne nezaposlenosti u RH. Postojeći se problemi mogu ublažiti aktivnom politikom tržišta rada (APTR), posebnim programima osposobljavanja i usavršavanja za specijalne skupine, predviđenima za savladavanje pojedinačnih osobnih ograničenja za zapošljavanje. Precizno usmjeravanje i podrobno pomaganje u skladu s osobnim potrebama korisnika trebali bi biti glavna obilježja pri oblikovanju programa. Iako su povećana izdvajanja za APTR u Hrvatskoj, problemi su vezani uz njihovo kratko trajanje i relativno nisku konzistentnost. Dobro usmjereni programi, čini se, povećavaju zapošljavanje, malo utječu na istiskivanje zaposlenih, omogućavaju stvaranje stvarne nove vrijednosti i mogu učinkovito povećati primanja slabijeobrazovanih radnika. Osim praćenja što bolje ciljanosti programa, potrebno je i stalno praćenje njihove učinkovitosti.

Organizatori okruglog stola – Institut za javne financije i Zaklada "Friedrich Ebert", najljepše zahvaljuju svim autorima tekstova, kao i svim sudionicima okruglog stola na zanimljivim i sadržajnim raspravama. Ujedno zahvaljuju Ministarstvu znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, koje trajno financijski podupire istraživanja, te Matici hrvatskoj što nam je ustupila svoju dvoranu.

Predrag Bejaković

MEĐUNARODNI SIMPOZIJ: DEVELOPING COMMON APPROACHES IN VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING FOR DISADVANTAGED YOUNG PEOPLE IN THE WESTERN BALKAN COUNTRIES

Budva, 26. – 27. lipnja 2003.

European Training Foundation je u Budvi 26. i 27. lipnja 2003. organizirala drugi krug simpozija *Developing Common Approaches in Vocational Education and Training for Disadvantaged Young People in the Western Balkan Countries*. Prvi krug simpozija, održan 6. i 7. veljače 2003. u Sofiji, poslužio je kao platforma za daljnje oblikovanje izvještaja zemalja sudionica. Sudionice simpozija bile su države bivše Jugoslavije (bez Slovenije) i Albanija, a domaćin je bio Božidar Šiščević, direktor Nacionalnog opservatorija Crne Gore. Svaka je zemlja bila zastupljena sa stručnjacima iz područja obrazovanja i zapošljavanja. Ovdje ih sve navodimo: Edlira Haxhiymeri (direktor Centra za socijalni rad iz Albanije), Mediha Fako (profesor na Agrikulturnoj školi u Sarajevu), Miroslav Vajagić (savjetnik za zapošljavanje Zavoda za zapošljavanje u Bijeljini) i Dragana Lukić-Domuž (savjetnica za međunarodne projekte i suradnju iz Republike Srpske), Ivona Mendeš (znanstvena novakinja na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu) i Dunja Potočnik (savjetnica za zapošljavanje Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Područna služba Zagreb), Anton Goiani (Ministarstvo rada i socijalne skrbi Kosova) i Avdullah Hoti (istraživač Riivnest instituta iz Prištine), Margareta Nikolovska (Nacionalni opservatorij Makedonije) i Sasho Kjosev (asistent na Ekonomskom fakultetu u Skopju); koordinatori i supervizori su bili stručnjaci iz Irske – Terry Corcoran (ispred Europske unije), iz Grčke –

Anastasia Fetsi (ispred European Training Foundation), te Bugarske – Tzako Pantaleev, Ivo Baev i Miroslava Todorova (ispred Human Resource Development Centra) kao zemlje-kandidatkinje za članicu Europske Unije.

Glavni ciljevi prvog dijela simpozija bili su: identifikacija mladih (dobna skupina od 15 do 24 godine) u nepovoljnoj situaciji (*disadvantaged youth*), prezentacija specifičnosti mladih u nepovoljnoj situaciji u svakoj od zemalja-sudionica, te prezentacija pojedinačnih strategija za poboljšavanje situacije mladih na području obrazovanja i zapošljavanja. U drugom su dijelu dodani sljedeći ciljevi: izrada cjelovitih izvještaja o svakoj državi, prezentacija dobrih primjera rješavanja nepovoljne situacije mladih zemalja Europske unije, te dogovaranje strategije diseminacije rezultata simpozija u zemljama sudionicama te zemljama Europske unije.

Struktura prezentiranih izvještaja: pozadina situacije (glavni ekonomski indikatori, socijalni i demografski indikatori, sustav obrazovanja), putevi mladih prema zaposlenju, profil mladih u nepovoljnoj situaciji, opis reformskih politika i aktivnosti, evaluacija reformskih politika i aktivnosti, izazovi i prilike, preporuke, primjeri dobrih iskustava, pružila je bogat uvid u složenost i varijacije problema s kojima se susreću mladi na ovim prostorima. Kao glavne skupine mladih u nepovoljnom položaju, zemlje-sudionice su prepoznale različite skupine koje za sve zemlje nisu bile zajedničke. Najčešće spominjane skupine bili su mladi prijestupnici, mladi bez završenoga osnovnog obrazovanja ili oni koji su na određenom stupnju školovanja ispali iz sustava obrazovanja (što ne uključuje ispadanje iz sustava višeg i visokog obrazovanja), nezaposleni mladi, ekonomski deprivirana mladež, mladi iz seoskih i ratom pogođenih područja, djeca beskućnici, pripadnici nacionalnih manjina (pri čemu je najčešće spominjana bila skupina Roma).

Postoje određene zajedničke značajke zemalja-sudionica koje su vrlo bitne za razumijevanje problematike mladih. Uslijed promjena s kraja osamdesetih i početkom devedesetih godina, sve su države prošlog stoljeća prošle kroz krizu koja je imala ekstenzivne implikacije po socijalni, politički i ekonomski život državljana. Gotovo su svi sudionici istaknuli problem prikupljanja podataka, jer se svi traženi podaci ne prikupljaju sistematično, a glavna baza podataka – popis stanovništva – proveden je u Albaniji i Hrvatskoj 2001. godine, a u Makedoniji i Srbiji 2002. godine, dok su se druge zemlje-sudionice morale oslanjati na podatke s početka devedesetih. Generalno možemo reći da još uvijek nije postignuta razina BDP-a iz prijašnjeg razdoblja, a demografska slika država poremećena je zbog rata i migracijskih procesa. Nestabilna ekonomska situacija, sustavi obrazovanja kojima u velikom broju još uvijek predstoji reforma, nedovoljna suradnja vladinog i civilnog sektora u povezivanju obrazovnog sustava i sustava zapošljavanja, te neefikasno regulirana pitanja vezana uz tržište rada (sivo tržište), još uvijek ne pružaju osnovu za poboljšanje obrazovne strukture stanovništva, te za smanjenje nezaposlenosti do razine koja je bila prihvatljiva.

U svim je zemljama zapadnog Balkana osnovno obrazovanje obavezno, no još je uvijek zamjetan broj osoba koje ga ne završavaju. U glavne razloge ovakvoj situaciji možemo uključiti zastarjeli i nezanimljiv program, siromaštvo, obiteljske probleme, udaljenost škole od mjesta stanovanja, nezainteresiranost roditelja za uspjeh svoga djeteta u školi, te roditelje koji svojoj djeci zabranjuju pohađanje škole zbog korištenja dječjeg rada u domaćinstvu, ili prosjačenja. Utjecaj društvenih kriza na obrazovni sustav očit je u motivacijskom sklopu, jer izvještaji gotovo svih zemalja-sudionica navode smanjenje povjerenja u obrazovanje kao faktor postizanja društveno poželjnih ciljeva. Dodat-

noj destimulaciji želje za obrazovanjem doprinosi i činjenica da mladi sa završenom srednjom stručnom spremom čine najveću skupinu nezaposlene mladeži, te da je pristup višem i visokom obrazovanju reduciran lošom ekonomskom situacijom. Velik dio škola u zemljama zapadnog Balkana čine stručne srednje škole koje obrazuju za određeno zanimanje, no zanimanja koja se nude putem takvih programa vrlo često nemaju temelje u stvarnoj situaciji na tržištu rada (još uvijek nalazimo škole koje nude zanimanja koja su nestala s tržišta rada, te na taj način nemaju funkciju obrazovanja i osposobljavanja za zanimanje, već pukog osiguranja egzistencije obrazovnih ustanova). Vezano uz institucionalne uvjete, nedostatak međusobne suradnje vladinih, ali i vladinih s civilnim udrugama, vrlo je često istican problem, te je istaknuta potreba izgradnje mreža institucija i organizacija za poboljšanje općeg obrazovanja, stručnog obrazovanja i povezivanje iskustava obrazovnog sustava i sustava zapošljavanja.

Na području zapošljavanja zabilježeni su neki trendovi zajednički za sve zemlje-sudionice: niska mobilnost radne snage, nedostatak radnog iskustva kao faktor negativne selekcije, velik udjel "neformalnog sektora" (sivog tržišta) na tržištu rada, malen broj novootvorenih radnih mjesta, uz nemogućnost balansiranja visoke ponude i niske potražnje radne snage (s izuzetkom visokoobrazovanih i stručnih radnika koji se traže u novootvorenim kompanijama), visok udio mladih u općoj nezaposlenosti te visok postotak dugotrajne nezaposlenosti mladih. Zamjetni su i regionalni dispariteti u općoj slici nezaposlenosti mladih, seoska i ratom pogođena područja imaju veću stopu nezaposlenosti mladih, zbog čega sve više mladih gravitira većim gradovima. Kompariramo li rezultate zapošljavanja i nezaposlenosti izložene na simpoziju, uočava se da su mladi Hrvatske u najkritičnijoj situaciji. Naime, iako Hrvatska nema

najviši postotak nezaposlenosti mladih, diskrepancija opće stope nezaposlenosti i stope nezaposlenosti mladih je najviša. Sve zemlje, izuzevši Hrvatsku, imaju podjednako visoke opće stope nezaposlenosti i stope nezaposlenosti mladih te im predstoje vrlo široke reforme tržišta rada i aktivnosti u poboljšanju općeg položaja nezaposlenih. No položaj mladih u Hrvatskoj je alarmantan jer se, kada je riječ o problemu nezaposlenosti, najčešće ističe problem nezaposlenosti osoba srednje dobi, a ne uviđa se nepovoljan utjecaj velikog broja mladoga neaktivnog stanovništva po privredni razvoj. Imajući na umu i pokazatelje s drugih područja života mladih, možemo zaključiti da Hrvatskoj nedostaje integralna strategija usmjerena na poboljšanje položaja mladih u društvu.

Zaključne preporuke simpozija donose neke vrlo zanimljive smjernice, koje bi se mogle upotrijebiti i za kreiranje sveobuhvatne strategije djelovanja prema mladima i rješavanja njihove trenutne nepovoljne situacije. Temeljni uvjet za poboljšanje situacije mladih odnosi se na oporavljanje ekonomske situacije, kao temelja za svaku efikasnu akciju. Daljnji koraci koji trebaju biti poduzeti uključuju: podizanje svijesti javnosti o položaju mladih, reformu sustava obrazovanja i zapošljavanja, kreiranje dugoročne strategije usmjerene na poboljšanje položaja mladih, stvaranje sustava monitoringa trendova u sustavu obrazovanja i zapošljavanja mladih, uvođenje sustava kontrole kvalitete, te rad na socijalnom dijalogu koji bi uključivao vrlo širok raspon institucija i organizacija – od vladinih do nevladinih. Bitno je i stvaranje kvalitetne i djelotvorne mreže za izmjenu informacija i znanja, dovoljno transparentne da u nju mogu biti uključeni svi segmenti društva, značajnih za poboljšanje trenutne situacije mladih.

Dunja Potočnik